

Putin den Ustoppelige

Anna Libak

Det russiske parlamentsvalg blev et vidnesbyrd om, at Putin agter at beholde magten. Det kræver, at der bliver valgt en føjelig præsident, og Putin har udpeget sin efterfølger

Det er næppe noget sundhedstegn, når hele det politiske system i verdens største land afhænger af en eneste mands fremtidsplaner. Men det er ikke desto mindre tilfældet i Rusland.

Det er i det lys symptomatisk, at da den nye Duma trådte sammen før årsskiftet, indtog valgets absolutte vinder slet ikke sin retmæssige plads som medlem af Dumaen.

Præsident Putin, der stillede op som spidskandidat for partiet Det Forenede Rusland og bragte partiet en jordskredssejr på 64,3 procent af stemmerne eller 315 af de 450 pladser, havde nemlig valgt at frasige sig sin egen plads. Den går til en anden af de opstillede kandidater på partiets liste.

Med til billedet hører, at ingen undrede sig. For alle var udmærket klar over, at præsident Putin ikke stillede op til valget i begyndelsen af december, fordi han nu og her ville

være politiker i Dumaen. Som præsident er han jo indehaver af rigets mest magtfulde post, og den post behøver han ikke at forlade, før en ny præsident er indsat den 7. maj næste år, og først da er Putin arbejdsløs. Ifølge den russiske forfatning kan præsidenten nemlig ikke selv stille op til præsidentvalget i marts næste år, for en russisk præsident kan kun to sidde to valgperioder i træk. Putin kan godt stille op til valget igen, men først ved næstkommende valg.

Med andre ord regnede de fleste med, at Putin stillede op til Dumaen, fordi han ønskede at sikre sig, at han havde en ny politisk platform.

Valglov ændret

Derfor har Putin da også sikret sig, at en ændring i valgloven betyder, at han på et hvilket som helst tidspunkt kan komme ind i Dumaen:

Det kræver bare, at en af de 315 fra Det Forenede Rusland, der nu sidder på pladserne trækker sig. Og mon ikke de vil kappes om at afstå pladsen til den mand, som ifølge analytikere har bragt partiet Det Forenede Rusland fra en sandsynlig sejr på 30-40 procent af stemmerne op over 64 procent af stemmerne.

Ja, mere endnu endda: For to af de i alt fire nyligt indvalgte partier vil følge præsidenten i tykt og tyndt.

Partiet Retfærdigt Rusland, der fik 7,74 procent af stemmerne eller 38 pladser, har primært haft en politisk mærkesag: Partiet ville gerne have, at præsident Putin udskrev en folkeafstemning om forfatningsændringer, så han kunne stille op til næste præsidentvalg og dermed blive siddende. Så det vil være en tilsnigelse at kalde Retfærdigt Rusland et oppositionsparti. Snarere må vi lægge dets stemmer i Dumaen til Det Forenede Ruslands og konkludere, at Putins parti kontrollerer 353 af Dumaens 450 pladser. Man kan også hævde, at vi ligeså godt kan tælle et tredje partis stemmer med: Nemlig Vladimir Zjirinovskijs Liberaldemokratiske Parti, der fik 8,14 procent af stemmerne eller 40 pladser. Partiet har råbt og skreget om russisk storhed og Rusland for russerne og er i det hele taget kendt for højreorienteret populisme og fremmedhad. Men faktum er, at de hidtil har stemt loyalt for alt, hvad der er udgået for Kreml. Altså kontrollerer Putin 393 af Dumaens 450 pladser.

Det eneste oppositionsparti – det fjerde parti som kom ind – er KPRF – det kommunistiske parti, som er ledet af Gennadij Zjuganov, og som fik 11,57 procent af stemmerne eller 57 pladser. Men som efterfølgerparti til Sovjetunionens kommunistiske parti kender partiet magtens væsen og ved at respektere det. Desuden gør Zjuganovs opfattelse af Rusland som en stormagt, der skal spille en større rolle på verdensscenen, og hans opfattelse af Vesten som en modpol til Rusland, ham til en naturlig allieret til Putin.

Alt i alt betyder Dumaens sammensætning, at dens ry som gummistempel for Kreml vil stå uantastet.

Moralsk autoritet

I Rusland er der heller ikke blevet lagt skjul på, at parlamentsvalget de facto var forvandlet til en folkeafstemning om, hvorvidt Putin skal have lov til at forblive en magtfaktor i russisk politik, selv efter han har forladt præsidentembedet. Hans parti Det Forenede Rusland kaldte det åbent for en folkeafstemning for og imod præsidenten. Af samme årsag undlod partiet også at stille andre spidskandidater op – normalt er der tre – for det ville bortlede opmærksomheden fra essensen af valget: Putins person. Partiet sagde også nej til at stille op i tv-debatter, hvor man ellers havde været nødsaget til at udlægge et politisk program. Og da partiets spidskandidat

– præsidenten – var forhindret i at agitere for sit kandidatur til Dumaen, fordi det ville være embedsmisbrug, så blev det et underligt apolitisk valg.

Præsidenten selv sørgede dog for, at ingen var i tvivl om, hvad der var valgets egentlige formål.

Da han i oktober indvilligede i at blive partiets spidskandidat, lod han forstå, at han muligvis ville takke ja til at blive premierminister, hvis to forudsætninger blev opfyldt. For det første skulle hans parti have et godt valg til Dumaen, for det ville give ham den nødvendige ‘moralske autoritet’ til at fortsætte i politik.

Han kunne også have sagt det lige ud: Uden præsidentembedet har han ingen juridisk legitimitet, så hvis han stadig vil bestemme, skal legitimiteten jo hvile på et andet grundlag: Og det grundlag havde han tænkt sig skulle være et mandat fra folket.

At befolkningen – specielt i et demokrati – ikke kan tildele populære politikere beføjelser ud over dem, der er nedfældet i lovgivningen, med mindre selv samme lovgivning ændres, synes ikke at anfægte Putin eller hans parti. Det Forenede Rusland har konkluderet, at Putins store opbakning ved valget har bekræftet hans status som ‘national leder’, hvad det så end er.

Valgkampens fjendebillede

Men som nævnt var der også en an-

den forudsætning, som skulle opfyldes, hvis Putin skulle påtage sig opgaven som premierminister: Der skulle vælges en præsident, som han kan samarbejde med. Med andre ord skal folket vælge den person, som Putin gerne vil have, ved præsidentvalget i begyndelsen af marts.

Og at folket gør det, er der næppe nogen tvivl om: Specielt ikke, hvis valget til præsidentposten bliver afviklet på samme vis som parlamentsvalget. I en artikel i den engelsksprogede avis *Moscow Times* opregnede journalisten Nabi Abdullajev de metoder, som havde vist sig effektive i Dumavalget, og derfor ville blive taget i anvendelse ved præsidentvalget.

For det første vil valgkampen til præsidentposten blive overladt til den siddende populære præsident, som vil give sin utvetydige opbakning til sin egen favorit, og samtidig lade forstå, at valget af denne er en forudsætning for, at han selv fortsætter i russisk politik. For det andet skal vælgerne advares mod uspecifiserede fjender, som drømmer om hævn og vil ydmyge Rusland.

Hermed hentyder journalisten til, at alle præsidentvalg i Rusland bygges op om et fjendebillede: Jeltsin advarede mod kommunisternes genkomst. Putin advarede forud for sit genvalg i 2004 mod ‘finansfyrsterne’ som fx Boris Berezovskij, og Mikhail Khodorkovskij, og under Dumavalget – som jo også blev en slags præsidentvalg – advarede han mod de

vestlige kræfter, som ville destabilisere Rusland gennem en orangerevolution for at underlægge sig de russiske naturressourcer.

For det tredje, skriver journalisten i *Moscow Times*, skal tv's dækning af valgkampen manipuleres. Under valgkampen til Dumaen lod præsident Putin sig se fra sin bedste side i hver eneste nyhedsudsendelse: Man så, hvor myndig, effektiv, beslutsom, urokkelig, humoristisk, beskeden, slagfærdig, retorisk overbevisende og skarpsindig Putin er, mens hans modstandere i medierne altid optrådte i forbindelse med konflikter, forurettelse, vrede, demonstrationer, gadekampe, oprør.

Eller rettere: Visse modstandere blev behandlet på den måde. Partiet SPS – Unionen af Højrekræfter – blev udsat for en særlig grovkornet behandling af de nationale medier, mens partiet Jabloko hovedsageligt blev chikaneret regionalt; og formodentlig uden at Kreml havde noget med det at gøre. I Rusland sker det ofte, at regionale magthavere for at opnå Moskvas gunst overanstrenger sig, så de ligefrem må sættes på plads af embedsmænd i Kreml, der foretrækker en del-og-hersk teknik, så nogle modstandere har det lidt nemmere end andre.

En af dem, der allerede har ladet sig chikanere ud af præsidentvalget, er lederen af bevægelsen Et Andet Rusland, den tidligere skakmester Garri Kasparov. Han meddelte forleden, at han har opgivet at stille op

som kandidat ved præsidentvalget, fordi han ikke tror på, at det er muligt at blive opstillingsberettiget. De seneste uger har det været umuligt at afholde det lovpligtige opstillingsmøde, hvor han skal nomineres af mindst fem hundrede delegerede, fordi det ene etablissement efter det andet har sagt nej til at lægge lokaler til i Moskva.

Kasparov ville under alle omstændigheder have haft den ringeste chance for at blive præsident i Rusland: Dels er han jøde, og dels bor han det meste af året i USA, hvilket vil få mange vælgere til at sky ham. Når Kreml alligevel ikke lader ham stille op, er det formentlig for at understrege over for befolkningen, at der er grænser for, hvilken antiputinsk retorik, man vil finde sig i – Kasparov skal ikke have lov til at fremsætte alskens krænkende udtalelser om præsident Putin på tv som led i sin valgkampagne.

Den nye præsident

Sikkert er det, at Putin nok skal få valgt sin kandidat som præsident, så han kan indtage premierministerposten næste år – hvis det er den, han ønsker. Og foreløbig ser det ud til, at det er det, han har tænkt sig.

Den 10. december udpegede han sin efterfølger første vicepremierminister Dmitrij Medvedev, og denne kvitterede ved at tilkendegive, at han vil bede Vladimir Putin om at blive premierminister, hvis han,

Medvedev bliver valgt den 2. marts.

Eller for nu at være mere præcis: Naturligvis var det ikke Putin, der selv udpegede sin efterfølger. Formelt bliver Dmitrij Medvedev opstillet af fire partier – Det forenede Rusland, Retfærdigt Rusland, Agrarpartiet og Borgerkraft – som fik 75 procent af stemmerne ved Dumavalget.

To af partierne – Agrarpartiet og Borgerkraft – kom ganske vist ikke over spærregrænsen på syv procent, men de stod alligevel bag Medvedevs opstilling for at signalere konsensus i russisk politik. Og knap havde partierne fremsat deres ønske på Putins arbejdsværelse i Kreml, før præsidenten tilsluttede sig forslaget. Han havde kendt Dmitrij Medvedev i sytten år, sagde han, og havde stor tillid til, at han var den rette mand til posten. Og det ville da også være synd at sige, at valget af efterfølger slog verden med forbløffelse.

Medvedev er en af de tre kandidater (den siddende premierminister Viktor Zubkov og første vicepremierminister Sergej Ivanov var de to andre), som i de sidste måneder har figureret som seriøse bud på en efterfølger til Putin.

For alle tre gælder det, at de ikke vil kunne blive lige så populære som præsident Putin selv, og det er væsentligt, hvis Putin fortsat skal spille en rolle som russisk politiks førstemand. Ikke mindst i kraft af Putins egne reformer er præsidentembedet nemlig blevet gjort så magtfuldt, at

premierministeren ikke kan blive andet end nummer to, hvis både præsident og premierminister er populære.

Putins plan

Flere analytikere har derfor også overvejet, at Putin måske ad lovgivningens vej agter at gøre Rusland til en parlamentarisk republik frem for en præsidentiel. Men det er en yderst kortsigtet betragtning. For Putin havde næppe brugt så mange ressourcer på at styrke præsidentembedet (som da han inddelte landet i syv distrikter og udpegede syv superguvernører med direkte reference til præsidenten til at styre dem, eller da han fik lovgivningen ændret, så de 89 guvernører og præsidenter skal udpeges af præsidenten frem for at blive valgt af folket), hvis han agtede at afvikle det hele igen.

Han ved udmærket, at Rusland ikke egner sig til parlamentarisme: Landets størrelse, komplekse etniske sammensætning og politiske tradition umuliggør det nærmest. Og Putin er jo interesseret i, at landet hænger sammen den dag, han trods alt bliver nødt til at forlade russisk politik: For Putin ønsker et historisk eftermæle som den præsident, der genrejste Rusland, og ikke et eftermæle som Gorbatjovs, manden der ifølge Putin udløste den største geopolitiske katastrofe i det 20. århundrede, da han lod Sovjetunionen bryde sammen.

Altså må Putin i stedet satse på at få valgt en præsident, han kan kontrollere, indtil den dag, hvor han selv igen kan overtage den magtfulde præsidentpost – eller indtil den dag, hvor en anden ligeså magtfuld post (præsident for en union mellem Hviderusland og Rusland har været nævnt) dukker op.

Nu kan man jo spørge, hvordan man kan vide, at Putin overhovedet ønsker at bevare magten. Kan det ikke tænkes, at han blot vil sikre, at magtskiftet sker i god ro og orden, og derfor sætter alt ind på, at valget af en efterfølger sker med hans velsignelse?

Jo, det kan, men det er usandsynligt. For hvis Putin virkelig var indstillet på at trække sig ud af politik nu, så kunne han bare gøre det. Han skulle såmænd nok få valgt den efterfølger, han ønsker alligevel: Det ville være nok bare at pege på vedkommende. Når han har forvandlet parlamentsvalget til en folkeafstemning om sig selv, kan der kun være en grund: Og det er, at han agter at blive. En mand, der lader den eneste tekst på sit partis valgplakater være 'For Putin', har næppe tænkt sig at forlade politik. Det ville svare til, at Stauning vandt et valg på 'Stauning eller kaos' for så at lade sig pensionere umiddelbart efter valget.

Det er også forklaringen på, at interessen for det russiske præsidentvalg dalede betydeligt i samme øjeblik, Putin meldte sit kandidatur til

Dumaen. For dermed ophørte præsidentvalget med at være et reelt forestående magtskifte: Dumavalget blev det egentligt interessante. Det var her, det blev afgjort, om Putin fik lov at blive i politik eller ej. Det fik han.

Analytikerne har da også fremhævet, at Dmitrij Medvedev nok netop blev foretrukket for den anden første vicepremierminister Sergej Ivanov, fordi Medvedev ikke har nogen tilknytning til militæret og efterretningstjenesterne, og derfor ikke har en selvstændig magtplatform af betydning. Det ville heller ikke gavne Putin i offentligheden, at den nye præsident havde den samme profil, som ham selv: Kreml ville alt for tydeligt blive tjekisternes klub.

For alle de tre mænd, der var under overvejelse som ny præsident, gjaldt det, at de har lært Putin at kende i Sankt Petersborg.

Putin og Medvedev mødte hinanden i begyndelsen af halvfemserne i Sankt Petersborg, da den kun 25-årige Dmitrij Medvedev blev juridisk konsulent for Bystyrets Komité for Udenrigsrelationer. Den tretten år ældre Vladimir Putin var på det tidspunkt chef for komiteen, der skulle tiltrække udenlandske investeringer til Sankt Petersborg i det totale kaos efter planøkonomiens sammenbrud.

Efter sigende blev han meget imponeret af den unge og lynende begavede jurist, der er opvokset som enebarn i en professorfamilie (fade-

ren var professor på et teknisk universitet), og som sine 25 år til trods allerede havde taget en doktorgrad i civilret på Leningrads statsuniversitet, hvor han også underviste som juniorprofessor.

I de fem år Medvedev arbejdede i komiteen for udenrigsrelationer, fik han desuden foden indenfor i papir- og træindustrien, hvilket ifølge russisk presse skal have gjort ham til en hovedrig mand.

Men Medvedevs karriere i toppolitik begyndte først, da Putin i 1999 blev udnævnt til premierminister af Jeltsin. Få måneder efter sin udnævnelse gjorde Putin Medvedev til vicechef for regeringsadministrationen. Og nu gik det stærkt. Da Jeltsin trådte tilbage før tid, og Putin blev fungerende præsident, gjorde han straks Medvedev til vicechef i præsidentadministrationen med ansvar for præsidentens kalender; dernæst i år 2000 til første viceskabschef for præsidenten med ansvar for Putins valgkampagne som præsidentkandidat.

Da Putin blev præsident, blev Medvedev formand for Gazprom, verdens største gasselskab, og snart efter, i 2003, blev han præsidentens stabschef. I 2005 blev han første vicepremierminister med særligt ansvar for de landsdækkende sociale udviklingsprojekter, som præsidenten havde angivet som prioritetsområder.

En imponerende karriere, der dog hovedsagelig har udspillet sig

fjernt fra offentlighedens søgelys: Medvedev er først for alvor blevet kendt i den russiske offentlighed efter 2005, hvor det begyndte at rygtes, at han muligvis var udset til at være Vladimir Putins efterfølger.

Respekt om Rusland

Medvedev vandt. Men selv hvis Putin havde valgt en af de andre to potentielle arvtagere, ville der som sagt have stået Sankt Petersborg i panden på ham. Den 54-årige Sergej Ivanov, der var forsvarsminister fra 2001 til 2007, kender den jævnaldrende Putin fra KGB i Leningrad.

Premierminister Zubkov var Putins viceformand i komiteen for udenrigsrelationer 1992-1993, hvor Medvedev var juridisk konsulent.

I betragtning af, at Rusland er verdens største land, må det siges, at Putins potentielle efterfølgere blev udvalgt geografisk meget snævert.

Det kan have været udslagsgivende for valget af Medvedev, at han i Vesten har et omdømme som en tilhænger af liberal markedsøkonomi.

For Putin som præsident har det været magtpåliggende, at Rusland var respekteret i verden, og han har derfor gjort sig store anstrengelser for, at Rusland ikke blev opfattet som en bananrepublik på linje med Kasakhstan og Turkmenistan, hvor et magtskifte kun kan finde sted, hvis præsidenten decideret dør.

Det er præcis af den grund, at Putin ikke valgte at ændre forfatnin-

gen, så han fik en tredje periode: Han ønskede ikke, at Rusland skulle ses som et ordinært diktatur. Det kunne betyde, at Rusland fremover slet ikke fik indflydelse på europæisk politik og blev isoleret på samme vis, som Kina er det i dag. Derfor kan Medvedevs positive omdømme i Vesten sagtens have spillet en rolle.

Men det er en kortsigtet gevinst. For man skal ikke forvente sig, at Dmitrij Medvedev som præsident vil føre en politik, der er væsensforskellig fra Putins.

I de perioder, hvor han har været formand for Gazprom (fra 2000-2001 og igen i 2005) er verdens største gasselskab blevet brugt aktivt som politisk instrument – såvel til at sikre statens kontrol med medierne som til at påvirke den politiske situation i nogle af de tidligere post-sovjetske republikker gennem deres afhængighed af russiske gasleverancer.

Samtidig er en af Medvedevs bedste venner vicestabschef i præsidentadministrationen Vladislav Surkov, der forventes udnævnt til chef for præsidentadministrationen, når Medvedev kommer til. Surkov er kendt som Kremles chefideolog, der

har opfundet begrebet 'suverænt demokrati' som den styreform, Rusland har. Vistnok betyder det, at Rusland har sin egen særlige form for demokrati, som det ikke tilkommer andre lande – det vil sige Vesten – at blande sig i.

Ved 'suveræn' forstår vi normalt 'den højeste' eller den 'ypperste', men det er næppe det, der menes her, da den russiske magtelite ikke har prætenderet at have det fineste demokrati i verden; de har blot hævdet, at det var et anderledes demokrati. Så snarere menes der et demokrati, som styres af en *suveræn*, altså en enerådig hersker. Det lyder i vestlige ører som et oxymoron, en vittig selvmodsigtelse; for man kan da ikke tale om et enevældens folkestyre? Ifølge begrebets russiske fortalere kan det dog sagtens lade sig gøre, hvis det er folket selv, som har besluttet, at det ønsker sig en tsar.

Men når alt kommer til alt, er det slet ikke så betydningsfuldt, hvad Medvedev har sagt eller ment gennem tiden. For meningen med at få ham valgt er og bliver, at Putin kan fortsætte sin kurs.

Anna Libak er politisk redaktør på Weekendavisen og redaktør af Udenrigs